

Възмущение, негодувание и колективна вина¹

Кристина Хоф-Сомърс

Всеки ден публиката е свидетел на гневни феминистки изблици по отношение на това, колко лошо е отношението към жените: на работното място, в съдилищата, по срещи, в брака, в училищата – най-вече от мъже, но понякога и от други жени. Много от онова, което е докладвано, е истина, а част от него е и обезпокоително.

Разбира се, обидата или пренебрежението към жените трябва да бъде оповестено и трябва да провокира възмущение. Самият Платон оценява ролята на оправданото възмущение като главен мотив за морално действие. В тази метафора възмущението е добрият кон, който помага на кочияша да остане на пътя на ценностите като контролира покварения, своенравен кон, опитващ се да върви по свой собствен скотски път. Това е „духовният елемент“ в душата, който захранва мъдрия човек с емоционална енергия, конската сила, да обуздае апетитите, така че той или тя да действат добродетелно.

Но повечето от онези, които публично оплакват тежкото положение на жените в Америка, са провокирани от съмнителни страсти и интереси. Това е феминизъм на негодувание, който рационализира и подхранва голямо озлобление в жените и има малко общо с моралното възмущение. Негодуванието може да започне и да включва възмущение, но то все още е по-постоянната страст. Негодуванието е „приютявано“ или „подхранвано“; то се „вкоренява“ в субекта (жертвата) и остава насочено към друг (виновния). Би могло да бъде косвено – ти не трябва да си ме наранил лично, но ако се идентифицирам с някого, когото си наранил, аз мога да негодувам срещу теб. Такова негодувание е често срещано и може лесно да бъде толкова силно и интензивно, колкото негодуванието в следствие на пряко нараняване. В някои отношения е дори по-силно, защото чрез уголемяване на групата на жертвите като включваме други, увеличаваме също и злодеянието.

Като сме отграничили измъчено „ние“, с което аз сега се чувствам солидарен, мога да посоча една жертва и да кажа: „Като е съгрешил срещу нея, той е показал своето неуважение към всички нас“ или „Всеки, който наранява жена, ни наранява всички“, или просто „Каквото е направил срещу нея, направил го е срещу всички нас“. Следващата стъпка е да разгледаме индивида, който е съгрешил спрямо „нас“, като представителен за група, което дава на предубеждението ни по-голяма мишена. Това аз мога да направя доста „разумно“ чрез възприемане на позиция, от която хора като виновника (мъж, богат и т.н.) се разглеждат като

---

¹ Преводът е направен по изданието: Sommers, Ch., 1994, *Feminism? How Women have Betrayed Women*. Simon & Schuster, New York/London/Toronto. Chapter: Indignation, Resentment and Collective Guilt, pp. 41-50. Бел. Пр.

„вид хора“, които експлоатират такива като „нас“. Социална ми реалност сега е дихотомизирана в две групи в политическо противоречие, едната, от които упражнява контрол и експлоатира другата.

Сюзън Фалуди, автор на „Засечка“² и един от по-популярните негодуващи на нашето време, ни припомня за феминистката баналност, че феминисткият гняв идва, когато жените тълкуват техните индивидуални преживявания в политическа рамка: „Когато си неспособен да видиш изживяването си като политическо, не си способен и да си ядосан заради него.“ Сандра Бартки, която е експерт в нещо, което нарича “феноменология на феминисткото съзнание”, го обяснява сбито: „Феминисткото съзнание е съзнание на *ожертвяването* ... човекът да се погледне като жертва.“

След като веднъж съм започнала да разглеждам жените като поробения пол, съм настроена да бъда тревожна, ядосана и негодуваща спрямо мъжете в ролята им на потисници на жените. Също съм подготвена да вярвам на най-лошото за тях и вредата, която причиняват на жените. Може дори да съм готова да изфабрикувам злодеяния. Елеонор Смиъл говори в Остин за нуждата да накара жените да се борят с ярост. Нито тя, нито друг от феминистките лидери и мислители, които популяризират сексуалните политики на негодувание и гняв изглежда не са наясно колко ощетяващо разногласна е тяхната версия на феминизма – или дори и да са, изглежда не ги интересува.

Помислете как Патриша Айрлънд, президентът на NOW³, говори за своите седем години като стюардеса в Pan Am⁴: „Мислех за себе си като за професионалист. Но онова, което наистина правех, беше да мина по пътеката, да събера боклука на хората и да им благодаря за това. Такава бе дейността на жените. Вземахме им багажа и им благодаряхме. Трябва да спрем.“ Госпожица Айрлънд сега ни казва колко е лесно (в общество, което ежедневно ни унижава) за жените да се самозаблуждават да мислят, че правят нещо достойно, когато „в действителност“ правят нещо унизително. Тя говори за „техния боклук“, имайки предвид „на мъжете“, въпреки че вероятно половината от пътниците са били жени. Искане от нас да забележим срама от прибирането на техния боклук и това, че е трябвало да „им“ благодаря за него. Дали тя би се застъпила за това да се накарат авиолиниите да прекратят наемането на жени за стюардеси, заменяйки ги с мъже? Но Айрлънд знае какво прави. Като тълкува по този начин отношенията мъже/жени, тя прави това, което извършва политическият лидер по време на война: разгневява потенциалните съюзници и ги обединява зад усилието да вземат надмощие над врага.

² Виж: Faludi, S., 2006, *Backlash: The Undeclared War Against American Women*. Broadway Books. Бел. Пр.

³ NOW – National Organization for Women, основана през 1966 г. в Америка. Бел. Пр.

⁴ Pan Am е съкращение от Pan American World Airways – авиокомпания, основана в Америка през 1927 г. Бел. Пр.

Негодуванието не е благотворен гняв. За разлика от възмущението, то не е етичен гняв. Но тъй като често произхожда от морално възмущение към истинска несправедливост (от пребиване на съпругата, чак до професионална дискриминация), негодуванието може да прозвучи като похвална страст към социална справедливост. Идеята, че мъжете са основно заслужили вината, има статута на пръв принцип измежду някои изтъкнати феминистки.

Според Мерилин Френч: „Цялата система на женско подтисничество почива на обикновени мъже, който я поддържат с плам и отдаденост към дълг, за който би завидяла всяка тайна полиция. Коя друга система може да разчита почти половината население да налага една политика ежедневно, открито и насаме, с абсолютна надеждност?“ Това е система, която използва заплахата, както и силата, да експлоатира и унижава жените.

„Докато някои мъже използват физическа сила, за да подчиняват жени, всички мъже нямат нужда от това. Знанието, че някои мъже го правят, е достатъчно да бъдат заплашени всички жени. Отвъд това, не е необходимо да набиеш жена, за да я сломиш. Един мъж може просто да откаже да назначава жени на добре платени позиции, да изисква също толкова или повече работа от жените, колкото от мъжете, но да им плаща по-малко, или да заплашва непочтително жени на работа или у дома. Може също така да се провали в издръжката на дете, което е създал, да изисква от жената, с която живее, да го обслужва като слуга. Способен е да бие или убие жената с твърдението, че я обича; може да изнасилва жени; независимо дали партньорки, познати или непознати; може да изнасили или да сексуално да тормози своите дъщери, племеници, заварени деца или децата на жената, която твърди, че обича. *Повечето от мъжете по света правят едно или повече от горепосочените.*“

Според виждането на Френч, мъжките зверства и престъпни неправди са пандемични. Трябва обаче да подчертаем, че доказателствената тежест на тези обширни обвинения следва да падне върху нея. Дори и да приемем предпоставката, че мъжете и жените са в противоречие, фактическият въпрос за вината не може да бъде обжалван – поне не в тази страна. Освен това ще отчетем и факта, че презрението на Френч към мъжете е съпроводено със силен предразсъдък в полза на жените: „Докато мъжете се перчат и мрънкатна сцената, крещат в барове и на спортни стадиони, тупат се по гърдите или си показват профила на законовите органи, а взривяват невероятни оръжия в безкройно състезание за статут, маниакално търсене на символично „доказателство“ за своето превъзходство, жените тихо карат света да продължава да се върти.“

Негодуващите жени са убедени, че мъжете като цяло се възползват от всяка възможност да експлоатират жените и често им доставя удоволствие да ги унижават физически и ментално. „Като имаме предвид широкото разпространение на изнасилването и социо-културната подкрепа за сексуалната агресия и насилие над жени в това общество,

може би трябва да попитаме мъжете, който не изнасилват, защо не! С други думи, трябва да попитаме кои фактори възпират мъжете да не нараняват жени в общностите, които подкрепят изнасилването.“ Такава е позицията на Даяна Скъли, автор на „Да разбираме сексуалното насилие⁵“.

Наскоро няколко студенти от мъжки пол във Васар били погрешно обвинени в изнасилване по време на среща. След като се установила невинността им, помощник-декан по студентските въпроси, Катрин Къминс, каза за тяхното премеждие: „Засегнати са, но това не болка, която аз бих им спестила по необходимост. Мисля, че в идеалния случай задвижва процес на самоопознаване. *Как виждам жените?, Ако не съм я наранил, бих ли го направил?, Имам ли потенциала да ѝ сторя онова, което казват, че съм ѝ направил?* Това са добри въпроси.“ Декан Къминс ясно се чувства доволна от заменянето на общия законов принцип *невинен до доказване на противното* с нов феминистки принцип – *виновен дори с доказана невинност*. Всъщност тя вярва, че студентите не са съвсем невинни накрая. Как така? Защото, бидейки мъже и израстнали в патриархална култура, те биха могли да направят онова, за което са били обвинени по погрешка, въпреки че наистина не са го направили. Когато мъжете са засегнати, Къминс доста откровено вярва в общата вина. Още повече, че чувства благоразположението на публиката си, която ще бъде в съгласие с нея по този въпрос.

Идеята за колективната вина вероятно звучи като теологичната доктрина за Първородния грях, но поне в християнството, тя се отнася до всички човешки същества. Расистите и джендър феминистите са „по-дискриминиращи“.

През пролетта на 1993 г., девет студентки, които посещавали курса *Съвременни проблеми на феминистичното изкуство* в университета в Мериленд, разпръснали плакати и листовки из целия кампус със заглавието „Внимание: Тези мъже са потенциални изнасилвачи“ с имената на дузина студенти от мъжки пол. Жените не знаели нищо за носителите на тези имена, те просто ги избрали на случаен принцип от университетския регистър, за да ги използват в курсовия си проект. Преподавателят им Джоузефин Уитърс не коментира случилото се пред медиите.

Новите феминистки са мощен източник на заблуда, защото техните лидери не възприемат нещата така, както са. Негодуващите феминистки като Фалуди, Френч, Хейлбрън и МакКинън говорят за засечка, засада и за необявена война срещу жените. Но състоянието, което описват е митологично – без основание във фактите от съвременния американски живот. Истинските мъже нямат щабове, тъмни стаички и бойни планове срещу жените. Няма радикално бойно крило на мъжкото движение. Като става въпрос изобщо за полова война, то Новите феминистки са тези, които я водят.

---

⁵ Scully, D., 1990, *Understanding Sexual Violence: A Study of Convicted Rapists*. Routledge. Бел. Пр.

Джендър феминистите обичат да казват на мъжете, които не осъзнават дълбочината на женския гняв и негодувание, че те *просто не разбират*. Феминистките водачи незабавно взеха страната на Лорена Бобит, жената от Вирджиния, която бе обвинена, че е отрязала пениса на спящия си съпруг, но която на свой ред го обвинила, че я е изнасилител. Отделът във Вирджиния на NOW изготви поддръжническа линия за г-жа Бобит, оглавена от координатора им Денис Лий. Във *Венити Феър* Ким Мастърс написа статия за „Поддръжниците на Лорена, които преобразуваха знака V за победа в символ на солидарност като правеха ножицоподобни движения с пръстите си.“ Ким Ганди, заместник изпълнителният директор на NOW, говори за многото жени, “които са минали през това и желаят да са имали шанса самите те да отмъстят.“

Журналистът Даниел Уотънбърг правилно вижда във всичко това презумпцията за вината на Джон Уейн Бобит много преди случаят да стигне съда. „Предполага се, че редовно е пребивал жена си в продължение на години. Твърди се, че я е изнасилител в нощта, в която тя го е кастрирала.“ Изобщо няма значение, че г-н Бобит от тогава е бил обявен от съда за невинен. Коментирайки кастрацията в *20/20*, Патриша Айрлънд казва: „Дълбочината на гнева, който излезе наяве от това и ответната подкрепа, която Лорена Бобит получи, идват от дълбочината на гнева, на чувството, че не е имало адекватни способности и ресурси и облекчаване на ужасното насилие, на което са подложени жените.“ Но, придържайки се към фактите, които имаме, всичко, което можем да кажем е – Лорена е била толкова разярена, че е стигнала до насилие. Личната трагедия на тази нещастна двойка е приета като символ на справедливото феминистко отмъщение. Вътрешна шега измежду феминистките почитатели на Лорена е, че от тогава поздравява поздравява Джон с думите: „*Сега разбираш ли?*“

Когато е приписана колективна вина (на мъже, на германци, на мюсюлмани и т.н.), в това число влизат и децата. След като обяснява защо Минесота е приела стриктни политики по отношение на сексуалния тормоз на деца на пет години, Сю Сетъл, *специалист по полово равенство* в Образователния отдел на Минесота, посочва, че „серийните убийци казват на интервюиращите, че са започнали със сексуален тормоз на 10-годишна възраст и им се е разминало.“

Нан Щайн, директор на проекти в Центъра за изследвания на жените в колежа Уелсли, която специализира в сексуален тормоз, извършен от непълнолетни, е ядосана на училищните чиновници и учителите в Монтана затова, че са игнорирани „половия тероризъм“ в поверените им училищни дворове.

Петъчният „Ден за повдигане“ е ежеседмично явление в много начални училища в Монтана. Всеки петък, момчета преследват момичета из игрищата на училището; а онези момичета, носещи поли, са лесна плячка – техните поли ще бъдат повдигнати не веднъж, а

колкото пъти е възможно и от колкото момчета успеят да ги хванат. Училищната администрация... не открива причина да се меси или да наказва провинилите се. Тяхното мълчание позволява този полов тероризъм по площадките да продължава.

За момчетата, които закачат момичетата като повдигат полите им, трябва да бъдат взети мерки решително и вероятно да бъдат наказани. Но само жени, които възприемат света през „секс/пол“ призмата биха видели грубостите на децата в училищния двор израстването на серийни убийци и полови терористи.

Трябва ли изобщо да се разглежда грубостта във връзка със сексуалността? Джендър наблюдателите вярват, че така трябва да бъде и че момичетата следва да са наясно с истинското ѝ естество. Една от целите на експертите по полово равенство е да научат малките момчета да негодуват срещу шегите на момчетата като сочат, че това, което те правят е сексуален тормоз и е противозаконно. Бърнис Сандлър, специалист по полови отношения във Вашингтонския център за женски политически изследвания, предлага работилници за тормоза на деца от началното училище. На една работилница малко момиче разказало за съученик, който я съборил на земята и започнал да я гъделичка. Г-ца Сандлър се погрижила да разгледа деянието на момчето в перспектива: „Сега трябва да се запитате какво прави това момче, хвърляйки момичета на земята? Това се разглежда като сексуално нападение в Ню Йорк и в повечето щати.“

Презумпцията за сексуалната вина продължава, докато децата порастват. Във все повече държавни училища и колежи откриваме динамични групи от феминистки-реформатори – служители, следящи за тормоз; професори по женски изследвания; персонал в общежитията; различни декани, асистент-декани и експерти по полово равенство – които разглеждат мъжката сексуалност с безпокойство и търсят начини да я контролират. Антропологът от университета Рутгер е описал съвременната сексуална заобикаляща среда с истерия ѝ по тормоза и изнасилването като преобръщане на онази, описана в „Алената буква“: „Мъжете сега са онези, които носят стигмата на предполагаемо сексуално посегателство.“

Дори и някои да го забелязват, то по-голямата част изобщо не го правят. Джендър феминистката идеология афектира жените по-силно. Много от тях се „преобръщат“, за да погледнат обществото, което населяват като патриархална система на потисничество. За една голяма част това се случва в колежа. Лори Мартинка, дипломант по женски изследвания от Васар, говори с мен за своята лична трансформация. „Никога вече не си отново същата. Понякога дори оплаквам факта, че толкова неща се промениха. Уморена съм винаги да различавам нещата, защото те изключват женската перспектива... Започваш да осъзнаваш нещата толкова силно. И е трудно. Майка ми не успява да го приеме. Трудно е за нея, защото

аз се промених изцяло.“ Ан Пакидж, студентка от университета в Пенсилвания, ми сподели, че студентите говорят помежду си за тази остра нова осъзнатост: „Наричаме я *да си на ръба* или *задъняване*. Ти си на дъното на всичко. Нищо вече не е забавно. Удря те като тон тухли. Удряш скалното дъно и се питаш: как мога да си живея живота?“ Когато ѝ казах, че много биха разчитали на нея и нейните съученици, които са изежду младите жени с повече късмет в света, тя настръхна: „Все пак страдаме от психологическо подтисничество. Ако се чувстваш сякаш целият свят е върху теб, тогава той е.“

Бях заинтригувана обаче от нейния израз *да си на ръба*. На ръба на какво? Въпреки че изразът предполага преходно изживяване, да си на ръба се тълкува като постоянно състояние на жените, които чувстват, че са постигнали реалистична осъзнатост на своето положение в общество, доминирано от мъжете. Такива жени понякога се организират в малки, но мощни групи в рамките на институциите, които разглеждат като мъжки бастиони и където правят присъствието си осезаемо по категоричен начин.

Бостън Глоуб е най-големият и престижен вестник в Нова Англия. През 1991 г. около две дузини жени редактори, мениджъри и журналисти (включително Елън Гудмън) формират група, която се нарича *Жени на ръба*, за да контрират онова, което старшият образователен редактор Мюриъл Коен наричала *мачо нюзруум*. *Ръбовете*, както станали известни, имат някои традиционни феминистки грижи за равенството в заплатите и повишенията; но те освен това вдигнали оръжие срещу такива неща като използването на спортни метафори в новините и традиционния баскетбол на обяд, които символизират за тях мощната някога и изключваща мрежа на момчетата (въпреки, че това оплакване е неоснователно, защото жените са добре дошли, ако искат да играят и някои го правят). Защиатавайки баскетбола, редакторът Бен Бродли Младши казва: „Всичко е всъщност куп хора, които искат да се поупражняват и да поиграят. В настоящата конспирация, която се шири, аз и другите редактори вероятно сключваме тайни сделки и даваме на момчетата най-добрите истории.“ Г-ца Коен изразила загриженост пред редактора Джек Дрискол за „хормоните, които бушуват тук.“ *Ръбовете* са също раздразнени от „зоната за перчене“ – коридор, където някои от управляващите мъже обичат да крачат преди да решат кои ще са водещите истории за деня. Жените на ръба в *Глоуб* са страшни, но недолюбвани. След тяхното настъпление вестникът е забравил вътрешния мир.

Дейвид Найхън, старши редактор и синдикатен журналист, е работил във вестника повече от двадесет години и е част от онова, което е познато като либерална „Ирландска мафия“. Той е вестникар от старата школа, който носи ръкавите си навити, има бумтящ глас и е склонен към неприличен хумор. Било въпрос на време да си създаде неприятности с *Жени на ръба*. На 20. 04. 1993 г., бил на път да играе в позорния обяден баскетболен мач, когато

забелязал свой колега репортер, Браян МакГори, и го поканил да се присъедини. Браян изпълнявал задача и имал болки в коляното същия ден, така че отказал. Найхън настоял, но когато станало ясно, че МакГори няма да играе, Найхън го взел на подбив като го нарекъл „путьо“.

Бетси Лехмън, *Ръб*, дочула забележката, когато минавала, и ясно заявила, че е много обидена. Найхън, който не знаел, че някой слуша, веднага се извинил. Усещайки, че е в беда, той поставил бележка на вратата си, преосмисляйки разкаянието си. Минал през нюзруума и отново се извинил на всяка жена, която открил. Но той щял да послужи за пример и нищо не можело да спре това. Вече няколко Жени на ръба били интерпретирани изявлението му като обида към жена-редактор, която, както те предполагали, била възложила задачата на МакГори. МакГори отрича да е била жена.

Управлението на *Глоуб* тъкмо било изхарчило хиляди долари за работилници по чувствителност. Старши редакторът Мат Сторин извадил поука: „Излизайки от това преживяване (работилниците), съм още по-разстроен от днешното изживяване.“ Сторин предупредил персонала, че „забележки, които са расово или сексуално обидни към колеги, няма да бъдат толерирани тук. Онези, които изричат такива, ще бъдат обект на дисциплинарни процедури.“ Издателят глобил Найхън с 1,250 долара и предложил да дари тази сума на благотворителност по желание на г-ца Лехман.

Ръбовете показали позицията си, но мъжете от *Глоуб* (и някои жени репортерки, които им симпатизирали) били обезпокоени от климата на негодувание, в който живеели. Те започнали да реагират. Била калкулирана ценова листа: „маце“ струвало 350 долара, „кучка“ излизало 900, „путьо“ - 1250. Накой започнал помощен фонд за Дейвид Хайхън. (Глобата била анулирана накрая.) Дори някои от *Ръбовете* се чувствали неудобно. Елън Гудмън каза, че не одобрява глобата: „Не искаш да стигнеш до момента, когато всички чувстваш, че всяко изречение се наблюдава.“ Но това била точката, до която *Глоуб* бил стигнал.

Инцидентът в *Глоуб* е емблематичен за „постиженията“ на Новите феминистки другаде. Те постигнали видимост и влияние, но не успели в спечелването на сърцата на американските жени. Повечето американски феминисти, нежелаещи да бъдат идентифицирани като част от кауза, която намират за чужда, отхвърлили етикета и оставили полето на негодуващите. Вредните последици от оставянето на юздите без контрол на идеолозите, не е никъде толкова осезаемо, както в университетите.

Превод от английски език: Красимира Кирова